

KANCELARIA SENATU

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI I KORESPONDENCJI

BADK.DPK.133.66.2018 MKo

Warszawa, dnia 17 sierpnia 2018 r.

P9-32/18	Data wpływu petycji 13 czerwca 2018 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 14 sierpnia 2018 r.

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

TEMAT

**WZNOWIENIE POSTĘPOWANIA PO WYDANIU WYROKU PRZEZ
EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA**

WNOSZACY PETYCJE: petycja indywidualna

Pan Sebastian Adamowicz.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, w celu umożliwienia wznowienia postępowania cywilnego po wydaniu wyroku przez Europejski Trybunał Praw Człowieka.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJE:

W ocenie autora petycji obowiązujące przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie pozwalają na wznowienie postępowania po wydaniu wyroku przez Europejski Trybunał Praw Człowieka. Autor petycji zauważa, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego istnieją rozbieżności, co do tego, czy wyrok Europejskiego Trybunału Prawa Człowieka może stanowić przesłankę do wznowienia postępowania cywilnego (uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z 30 listopada 2010 r., sygn. akt III CZP 16/10 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 17 kwietnia 2007 r., sygn. akt I PZ 5/07).

Zdaniem wnoszącego petycję możliwość wznowienia postępowania na podstawie wyroku Europejskiego Trybunału jest potrzebna dla zapewnienia przestrzegania Konstytucji RP oraz Konwencji Praw Człowieka.

Rozwiązanie opisanego problemu autor petycji widzi w zmianie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego i wprowadzeniu następujących zmian szczegółowych:

1. w art. 401¹ dodanie nowego § 2 w brzmieniu: „Można żądać wznowienia postępowania również w przypadku, gdy potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na podstawie umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczypospolitą Polską”.

2. w art. 407

- § 2 nadanie nowego brzmienia: „w sytuacji określonej w art. 401¹ § 1 skargę o wznowienie wnosi się w terminie trzech miesięcy od dnia wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Jeżeli w chwili wydania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego orzeczenie, o którym mowa w art. 401¹ § 1, nie było jeszcze prawomocne na skutek wniesienia środka odwoławczego, który został następnie odrzucony, termin biegnie od dnia doręczenia postanowienia o odrzuceniu, a wypadku wydania go na posiedzeniu jawnym – od dnia ogłoszenia postanowienia”.

- dodanie nowego § 3 w brzmieniu: „W sytuacji określonej w art. 401¹ § 2 skargę o wznowienie wnosi się w terminie trzech miesięcy od dnia doręczenia stronie lub jej pełnomocnikowi rozstrzygnięcia organu międzynarodowego”.

Wnoszący petycję uważa, że postulaty zawarte w petycji wywołają pozytywne skutki społeczne i prawne. Zmiany podwyższą standard ochrony praw człowieka w Polsce przez zapewnienie wykonania orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach cywilnych.

STAN PRAWNY:

Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284 ze zm.) w art. 6 ust. 1 stanowi, że każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Zgodnie z Konwencją państwa, które są jej sygnatariuszami zobowiązały się do przestrzegania ostatecznego wyroku Trybunału we wszystkich sprawach, w których są stronami (art. 46 ust. 1).

Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) w art. 9 stanowi, że Rzeczypospolita Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego. Art. 91 Konstytucji wskazuje, iż ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy.

Zgodnie z art. 45 Konstytucji każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2018 r., poz. 155 ze zm.) w określonych przypadkach w ustawie dopuszcza możliwość żądania wznowienia postępowania, które zostało zakończone prawomocnym wyrokiem lub postanowieniem (art. 399 § 1 i 2).

Można żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności (art. 401):

1) jeżeli w składzie sądu uczestniczyła osoba nieuprawniona albo jeżeli orzekł sędzia wyłączony z mocy ustawy, a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się wyłączenia;

2) jeżeli strona nie miała zdolności sądowej lub procesowej albo nie była należycie reprezentowana bądź jeżeli wskutek naruszenia przepisów prawa była pozbawiona możliwości działania; nie można jednak żądać wznowienia, jeżeli przed uprawomocnieniem się wyroku niemożność działania ustała lub brak reprezentacji był podniesiony w drodze zarzutu albo strona potwierdziła dokonane czynności procesowe.

Ponadto można żądać wznowienia postępowania również w wypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie (art. 401¹).

Na mocy art. 403 k.p.c. wznowienia postępowania można się domagać na tej postawie, że:

1) wyrok został oparty na dokumencie podrobionym lub przerobionym albo na skazującym wyroku karnym, następnie uchylonym;

2) wyrok został uzyskany za pomocą przestępstwa.

Można też żądać wznowienia postępowania w razie późniejszego wykrycia prawomocnego wyroku, dotyczącego tego samego stosunku prawnego, albo wykrycia takich okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu.

Ponadto wznowienia postępowania można żądać, jeżeli na treść wyroku miało wpływ postanowienie niekończące postępowania w sprawie, wydane na podstawie aktu normatywnego uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, uchylone lub zmienione zgodnie z art. 416¹ k.p.c.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2017 r., poz. 1904 ze zm.) w art. 540 § 3 stanowi, że postępowanie sądowe zakończone prawomocnym orzeczeniem wznowia się na korzyść oskarżonego, gdy potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na mocy umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską.

Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. z 2017 r., poz. 1369 ze zm.) w art. 272 § 3 stanowi, iż można żądać wznowienia postępowania również w przypadku, gdy potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na podstawie umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską.

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Senat RP VII kadencji 14 września 2011 r. przyjął projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego i podjął uchwałę w sprawie wniesienia do Sejmu tego projektu ustawy (druk senacki nr 1257). Projekt zakładał m.in. wprowadzenie odrębnej podstawy wznowienia postępowania w przypadkach, w których potrzeba ponownego rozpoznania sprawy wynika z orzeczenia takiego chociażby organu, jak Europejski Trybunał

Praw Człowieka. Do projektu złożono opinię m.in. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, która pozytywnie zaopiniowała wprowadzenie takiej zmiany do procedury cywilnej. Proces legislacyjny projektu ustawy nie został ukończony z powodu zakończenia kadencji.

Komisja Ustawodawcza 17 lutego 2012 r. wniosła projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk senacki nr 62). Projekt ustawy zawierał m.in. postulaty dotyczące wznowienia postępowania cywilnego, podobnie jak (druk senacki nr 1257) z VII kadencji Senatu RP. W dniu 23 lutego 2012 r. projekt został skierowany do Marszałka Senatu, natomiast 9 lipca 2012 r. na podstawie art. 78 ust. 2 Regulaminu Senatu, Komisja Ustawodawcza zdecydowała wycofać wniesiony projekt.

INFORMACJE DODATKOWE:

Ważnym z punktu widzenia postulatów petycji jest **Zalecenie Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie ponownego rozpatrywania lub wznowiania pewnych spraw na poziomie krajowym na skutek wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka**, przyjęte przez Komitet Ministrów 19 stycznia 2000 r., na 694. sesji Komitetu Zastępców Ministrów. Dokument wskazuje, że w wyjątkowych okolicznościach ponowne rozpatrzenie sprawy lub wznowienie postępowania są najbardziej skutecznym, jeśli nie jedynym, środkiem dla osiągnięcia *restitutio in integrum* (*łac. przywrócenie do stanu pierwotnego*), dlatego wzywa się państwa członkowskie do zapewnienia, iż na poziomie krajowym istnieją odpowiednie możliwości uzyskania, jeśli tylko jest to możliwe, *restitutio in integrum*.

Ponadto w zaleceniu zachęca się w szczególności do zbadania (swoich) krajowych systemów prawnych w celu zapewnienia, iż istnieją odpowiednie możliwości ponownego rozpatrzenia sprawy, łącznie ze wznowieniem postępowania, w przypadkach, w których Trybunał stwierdził naruszenie Konwencji, a w szczególności, gdy:

- pokrzywdzona strona w dalszym ciągu odczuwa bardzo poważne negatywne konsekwencje, wynikające z rezultatu spornej decyzji krajowej, które nie zostały wystarczająco naprawione poprzez słuszne zadośćuczynienie i nie mogą zostać skorygowane, za wyjątkiem ponownego rozpatrzenia lub wznowienia, oraz

- wyrok Trybunału prowadzi do wniosku, iż:

1. kwestionowana decyzja krajowa jest w swoim meritum sprzeczna z Konwencją, lub

2. stwierdzone naruszenie wynika z błędów proceduralnych lub wad o takim ciężarze, iż nasuwa się poważna wątpliwość co do wyniku zaskarżonego postępowania krajowego.

Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu z dnia 7 sierpnia 2009 r. w sprawie sygn. akt S 5/09 zauważył, że z konstytucyjnego punktu widzenia art. 401 pkt 2 k.p.c. budzi wątpliwości w zakresie w jakim nie przewiduje wznowienia postępowania na skutek stwierdzenia przez Europejski Trybunał Praw Człowieka naruszenia przez sąd Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. W postanowieniu stwierdzono, że na tle tego przepisu wydawane są rozbieżne orzeczenia odnośnie dopuszczalności wznowienia postępowania (por. postanowienie SN z dnia 19 września 2005 r., sygn. akt V CO 16/05 oraz postanowienie SN z dnia 17 kwietnia 2007 r., sygn. akt I P 5/07). Jednocześnie zauważono, że ustawowe uregulowanie wznowienia postępowania cywilnego w opisanej sytuacji jest konieczne ze względu na dyspozycję wynikającą z art. 9 Konstytucji.

Rzecznik Praw Obywatelskich 1 lutego 2010 r. skierował do Sądu Najwyższego wnioski o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego z zapytaniem o treści: „Czy wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka stwierdzający naruszenie prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd, gwarantowanego przez art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, stanowi podstawę do żądania wznowienia postępowania z powodu jego nieważności (art. 401 pkt 2 k.p.c.) czy też stanowi on stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 417¹ § 2 zd. pierwsze k.c.) uzasadniające żądanie naprawienia szkody?”

Sąd Najwyższy, na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 30 listopada 2010 r., w sprawie o sygn. akt III CZP 16/10, **podjął uchwałę w składzie 7 sędziów**, w której stwierdził: „Ostateczny wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w którym stwierdzono naruszenie prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd, zagwarantowanego w art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie prawa człowieka i podstawowych wolności, nie stanowi podstawy wznowienia postępowania. W pozostałym zakresie Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały.”

OPRACOWAŁ

Maciej Kowalski

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz